

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(29 квітня 2020 року)

ОДЕСА
2020

УДК 343.98:343.95
К82

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Криміналістичні та психологічні аспекти досудового роз-
слідування: матеріали наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса,
29 квітня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. 214 с.

УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2020

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

*Пацалова О. О.,
студент ОДУВС*

*Науковий керівник: **Калаянова О. Д.**, к. ю. н., с. н. с.,
доцент кафедри криміналістики та психології ОДУВС*

Слідчі (розшукові) дії функціонують у межах узгодженої цілісної системи, що направлена на збір, дослідження, оцінку й використання доказів у ході досудового розслідування окремого кримінального провадження. Допит є найбільш поширеним засобом збирання доказів. Також це стосується і допиту неповнолітніх під час досудового розгляду.

Неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцятирічного віку, залучаються до сфери кримінального судочинства і підлягають допиту як обвинувачені (підозрювані, підсудні, засуджені, виправдані), потерпілі, свідки та особи, які вчинили суспільно небезпечне діяння у віці від одинадцяти років і до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність у справах про застосування примусових заходів виховного характеру.

Їх допит, на відміну від допиту дорослих, з огляду на вікові, фізіологічні, психологічні, психосоціальні фактори та процесуальний статус у кримінальному провадженні, має процесуальні і тактичні особливості та потребує застосування особливої методики.

Особливості допиту неповнолітніх обумовлені не тільки специфікою поведінки, а й своєрідним процесуальним порядком проведення в плані забезпечення гарантій об'єктивності – участю педагога, психолога, законних представників, а за необхідності й лікаря. Допит неповнолітнього потребує глибокого знання особливостей його психіки, виняткового вміння проводити цю слідчу дію, тактовності і стриманості, культури спілкування [1, с. 15].

При підготовці до допиту слідчий повинен здійснювати комплекс заходів організаційного та тактичного характеру. У психологічному плані таку підготовку дослідники поділяють на три основні рівні – пізнавальний, прогностичний і синтезуючий. Перший полягає у вивченні матеріалів кримінального провадження, ознайомленні з оперативно-розшуковими даними, збиранні відомостей про особистість допитуваного, вивченні спеціальних питань. Інформація, отримана на цьому рівні, дозволяє потім прогнозувати різні ситуації допиту й використовувати певні тактичні прийоми. Підготовка до допиту завершується на синтезуючому рівні й охоплює складання плану цієї процесуальної дії [2, с. 177].

Одним із важливих питань підготовки до допиту неповнолітнього – вибір доцільного місця і обстановки допиту (вдома, в кабінеті слідчого, в школі тощо), які повинні імпонувати допитуваному, створювати необхідну психологічну настроєність і можливість провести його найефективніше, щоб без потреби не піддавати дитину декільком допитам.

Згідно з досвідом юридичної практики допит неповнолітніх молодших вікових груп найдоцільніше проводити в обстановці, добре знайомій і звичній для допитуваного, – дитячому садку, школі чи квартирі неповнолітнього або близьких йому осіб [2, с. 178].

Відповідно до статті 226 Кримінального процесуального кодексу України допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [3].

Нетривалість допитів неповнолітніх осіб пов'язана з тим, що ці особи швидко стомлюються, їх увага розсіюється, що призводить до неповноти показань. Якщо допит проводиться протягом тривалого часу, необхідно передбачити перерви для відпочинку й відновлення уваги неповнолітнього [4, с. 6].

Серед різних індивідуально-психологічних особливостей неповнолітнього допитуваного найбільший інтерес становлять ті, що формують його як особистість: спрямованість, світогляд, ціннісні орієнтації, особливості характеру, які виявляються в самооцінці, ставленні до оточуючих. Збираючи такі дані й аналізуючи їх, слід з'ясовувати їх дійове відображення у вчинках та висловлюваннях неповнолітнього.

Така поглиблена робота найчастіше проводиться у слідчих ситуаціях, коли допит є особливо важливим для процесу розслідування, більше того, коли допитуваний підозрюється у причетності до скоєння кримінального правопорушення.

Дуже важливо безпосередньо під час допиту налагодити з неповнолітнім психологічний контакт. В. Ю. Шепітька зазначає, що психо-

логічний контакт – це найбільш сприятлива психологічна «атмосфера» допиту, яка сприяє взаємодії та взаємовідносинам між її учасниками. Тактичні прийоми, спрямовані на встановлення психологічного контакту з допитуваним, ґрунтуються на даних психології, логіки та інших наук [5, с. 16].

Велике значення мають культура мови, її виразність та інтонація. Запитання потрібно ставити спокійним тоном, формулювати їх просто, чітко, лаконічно і зрозумілою для дитини мовою, з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

В. О. Коновалова пропонує під час допиту неповнолітніх дотримуватися таких рекомендацій: створювати обстановку допиту, найбільш сприятливу для психологічного контакту; бути ввічливим та уважним; критично оцінювати отриману під час допиту інформацію, зіставляючи її з доказами; акцептувати увагу допитуваного на наявних у слідчого доказах в цілях попередження неправди, відмови від дачі показань, обмови і самообмови; роз'яснювати присутнім стороннім особам їх роль у допомозі слідчому, акцентуючи увагу на тому, що оціночні функції не входять у компетенцію допитуючого [6, с.119].

Отже, проведення допиту малолітніх та неповнолітніх як окремої категорії осіб у кримінальному провадженні обумовлюється віковими особливостями їх психіки, що впливають на характер сприйняття, запам'ятовування та відтворення допитуваними обставин кримінального провадження.

Література

1. Лукьянов Е. Особенности допроса несовершеннолетнего свидетеля и потерпевшего. Закон и жизнь. 2005. № 1. С. 15-18.
2. Павлюк Н. В. Проблеми підготовки до допиту неповнолітніх. Проблеми законності. 2008. № 93. С. 175-178.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 13.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.04.2020).
4. Закатов А. А. Психологические особенности тактики производства следственных действий с участием несовершеннолетних: учеб. пособие / А. А. Закатов. Волгоград: Высш. следств. шк. МВД СССР, 1979. С. 31.
5. Шепітько В. Ю. Допит: наук.-практ. посіб. Харків: КримАрт, 1998. 35 с.
6. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология. Харків: СПД ФЛ Вапнярчук Н.Н., 2006. 176 с.

Крижна В. В. ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ.....	40
Кузнєцов В. В., Горбаньов І. М. НАПЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ.....	43
Лісніченко Д. В. ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ З МОБІЛЬНИХ ТЕРМІНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ (СМАРТФОНІВ), ЯКІ БУЛИ ВИЛУЧЕНІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	47
Манукян В. М. ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ.....	51
Мельнікова О. О., Безродна А. В. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЦИХ ЗЛОЧИНІВ...	55
Натяжко М. С. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	59
Нуца М. П. КРИМІНАЛІСТИЧНА ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЇ, ОТРИМАНОЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ.....	61
Пацалова О. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	64
Ребрік О. ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	67
Слободянюк А. В. ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ СУДОВО-ОПЕРАТИВНОЇ ФОТОГРАФІЇ.....	71
Теслюк І. О. ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДАНИХ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	74
Усата Г. МОБІЛЬНИЙ ТЕЛЕФОН (СМАРТФОН) ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛІСТИЧНО ЗНАЧИМОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	77
Федоров І. В. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИНЦИПУ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	81